In 1990 oogstte de Arubastudie *Ken ta Arubiano* van het antropologenpaar Luc Alofs en Leontien Merkies juichende kritieken in binnen- en buitenland. Een lovende bespreking prijkte onder meer op de voorpagina van de boekenbijlage van de Volkskrant. Twaalf jaar na het uitkomen van hun oorspronkelijke afstudeerproject over het maatschappelijk integratieproces in het post-industriële Aruba ligt de herziene en uitgebreide uitgave in de winkels.

'*Ken ta Arubiano* is een wetenschappelijke spiegel'

Van de hand van Alofs verscheen in mei de herziene uitgave van Ken ta Arubiano.

Door Juul Ignacio

"De oorspronkelijke versie beschreef een periode van drie generaties, lopend vanaf de komst van de Lago tot aan de invoering van de status aparte. De nieuwe uitgave omvat de economische, politieke, culturele en demografische ontwikkelingen vanaf 1985 tot aan de verkiezingsavond september vorig jaar: de Lago sluit, het toerisme komt op, de tweede immigratiegolf doet zich gelden, AVP regeert."

Het populaire wetenschappelijke werk *Ken ta Arubiano* vloeide voort uit de doctoraalscriptie die Alofs en zijn vrouw Merkies gezamenlijk schreven in de periode 1984 tot 1985. "De centrale vraagstelling in ons afstudeerproject was: 'Waarom wil Aruba van Curaçao af? Waarom wil het de status aparte hebben?' Binnen deze vraagstelling kwam de vraag naar voren in hoeverre de verschillende bevolkingsgroepen die sinds de komst van de Lago naar Aruba waren gekomen, onderling geïntegreerd waren tot één bevolking die gezamenlijk de status aparte tegemoet treedt. Voor ons bestonden deze uiteenlopende hoofdgroepen uit afro-Caribische immigranten die voor de Lago gingen werken, de handelsgroepen, Libanezen, Portugezen, Chinezen, joden en de overheidsmigranten: Curaçaoënaars, Surinamers en Nederlanders die als ambtenaar voor de regering en in het onderwijs gingen werken, dan wel als pastoor. We zijn toen eigenlijk gaan beschrijven in hoeverre de traditionele Arubanen aan de ene kant en de migranten aan de andere kant geïntegreerd zijn geraakt over een periode van drie generaties."

POLITISERING

Het verloop van het integratieproces tussen de verschillende bevolkingsgroepen op Aruba hangt volgens de antropoloog nauw samen met twee factoren: de politisering van de sociale verhoudingen binnen de districten en de emancipatieontwikkeling van Aruba binnen het Koninkrijk. "In de 19e eeuw trouwden Arubanen van *playa* binnen de elite van *playa,* dat wil zeggen binnen hun eigen district. Dit kwam omdat mensen afhankelijk waren van het erven van landbouwgronden en omdat men weinig contacten had buiten de eigen *bario*. Er bestonden zogenaamde endogame bevolkingsgroepen. In de 20e eeuw zie je dat deze structuur doorbroken wordt. Dit kwam doordat politieke verhoudingen een zware stempel gingen drukken op de samenleving. Een en ander begint in de jaren 30 met de opkomst van de Separacionbeweging onder leiding van de oude Henny Eman. Als in 1969 op Curaçao 30 mei losbarst en Nederland af wil van Curaçao en de Antillen, wil Aruba voorkomen dat zij samen met Curaçao onafhankelijk wordt.

Onafhankelijkheid binnen of buiten het Koninkrijk wordt minder belangrijk dan los te komen van Curaçao. In de jaren 70 wordt de separatiegedachte van de jaren 30 opgepikt door Betico Croes, MEP en de status aparte-beweging."

Maar waar de politieke ontwikkelingen eerder de traditionele sociale grenzen doorbraken, brengt de politiek in de jaren 70 juist een breuk teweeg in het integratieproces. De nationale strijd en de opkomst van MEP, bepalend voor het maatschappelijk leven, zetten het maatschappelijk eenwordingsproces onder toenemende druk. "Als je kijkt naar de vaste achterban van MEP", zegt Alofs, "lag deze in de districten: Savaneta, Paradera, Santa Cruz. Oranjestad was en bleef het bolwerk van AVP. San Nicolas was het migrantenstuk van Aruba. Je ziet dus dat het *Arubianismo* een manier was van afzetten tegen Curaçao, maar ook tegen de migranten. Want de Lago-migranten hadden het maatschappelijk gezien over het algemeen beter gedaan dan de lokalen. De migranten van de Engelstalige eilanden spraken de bedrijfstaal van de Lago. De migranten hadden geen knoek en werkten alleen voor de oliefabriek; als het regende bleven zij niet thuis werken zoals de autochtone Arubanen. *'You can't trust an Arubian'*, zo meende de leiding van de Lago, *'they're not dependable. You never know if they show up'*."

MIGRANTEN

Zo kwam de lokale bevolking op haar eigen eiland in een achterstandspositie terecht. Hierdoor ontstond er onder de kernbevolking een zeer ambivalente houding tegenover San Nicolas en *The Village*: "Die migranten brengen dan wel geld in het laadje, maar ze spreken geen Papiamento en krijgen wel de beste baantjes." Deze migrantenproblematiek zie je trouwens ook terug in Suriname en Nederland. De beweging van Betico Croes is een emancipatiebeweging van Aruba ten opzichte van Curaçao èn van de Arubanen ten opzichte van de migranten."

Begin jaren 80 stagneert het maatschappelijk integratieproces tussen de verschillende bevolkingsgroepen op Aruba. Tekenend hiervoor was de grote vijandelijkheid tussen MEP en de zwarte migrantenpartij PPA, de partij die in het verleden streefde naar een Antilliaanse federatie en Curaçao het langste trouw bleef. Ten tijde van de sluiting van de Lago is er volgens Alofs sprake van een tweeledige integratie. "Aan een kant was er de integratie van Arubanen onderling, met name binnen MEP, aan de andere kant de eenwording binnen de migrantengroepen. Wij hebben dit in het boek 'halve *nation building*' genoemd. De eerste generatie migranten trouwde nog binnen eigen kring, Surinamers met Surinamers bijvoorbeeld. De tweede generatie die op Aruba was geboren, trouwde met donkere Arubanen. De etnische groepen trouwden dus niet alleen meer intern. Hiermee was de eerste stap gezet naar een verdergaand integratieproces."

Welke conclusies worden er in de nieuwe versie van *Ken ta Arubiano* getrokken omtrent het sociaal integratieproces sinds de sluiting van de Lago?

Alofs: "In de periode na 1985 heeft Aruba te maken gekregen met een tweede golf in de bevolkingsgroei, van 60.000 naar 90.000. We hebben het dan over veertig verschillende nationaliteiten. De centrale vraag is opnieuw hoe het integratieproces verloopt tussen deze groepen. Er moet een eenheid in de samenleving bestaan om ook een eenheid als land te kunnen vormen.

In 1985 hadden we gezien dat de integratie op gang was gekomen tussen de oorspronkelijke Arubaanse districtgroepen. Wat je in de vierde generatie ziet, is dat de tegenstelling van blanke Arubanen van vóór en de donkere Arubanen van ná de Lago steeds minder problematisch wordt. Het oude *nos* versus *nan*-gevoel is echter niet verdwenen. Het heeft zich alleen verplaatst naar de buitenlanders, *los estrangeros*, de Venezolanen, de Colombianen. Deze tendens is terug te vinden in de politiek, in vooroordelen, in de concurrentie op de arbeidsmarkt en in ideeën over het Papiamento en het Spaans."

INTEGRATIE

Tot op de dag van vandaag is het nationale identiteits- en het hiermee verbonden integratievraagstuk een heet hangijzer gebleven. In de hogedrukpan van emoties stuit de 'objectieve' invalshoek van een onafhankelijk wetenschapper soms op onbegrip.

"Betico Croes is hooguit onvoltooid verleden tijd, nooit voltooid verleden tijd. Dus als ik een stuk over Betico Croes zou schrijven waarin ik hem in zijn tijd zou plaatsen, hebben mensen sterk de neiging om te kijken van '*E no to scirbi cos malo di Betico, no?*' Ik geef je een voorbeeld. In 1990 heb ik een artikel geschreven over de oprichting van de eerste vakbond op Aruba, in 1935, opgericht door Henny Eman, de grootvader van de toenmalige AVP-president. Een paar dagen later stonden er ingezonden stukken in de krant dat een of andere *makamba* Alofs in naam van de Emans en AVP de Arubaanse geschiedenis kwam vervalsen. Op dat moment lag ik er dus uit bij een bepaalde groep lezers met een bepaalde politieke achtergrond, MEP. Twee weken later staat het vervolg in de krant hoe dezelfde meneer Eman de vakbond helemaal naar de knoppen helpt. Op dat moment zijn er weer mensen van AVP die zeggen dat Alofs niet deugt. Op Aruba is de politiek nooit verleden tijd. Het is altijd actueel. Maar juist een samenleving waarin politiek zo'n belangrijke en gevoelige rol speelt, is de vraag 'kan de samenleving tegen de wetenschap'?"

Juist in een jonge onafhankelijke staat als Aruba waar discussies over de nationale identiteit en *nos pais* bijzonder emotioneel geladen zijn, ziet Alofs het wetenschappelijk benaderen van maatschappij en politiek als een grote uitdaging.

Alofs: "Je moet beseffen dat de Arubaanse kernbevolking in de districten, de Croesen, de Van der Biesten, heel lang in een *underdog*-positie hebben gezeten. Underdog ten opzichte van de Nederlandse bestuurders en later van de machtspartijen AVP en PPA, underdog ten opzichte van de *shons* in de *playa* die het geld en de boten, de winkels en de terreinen hadden, underdog ten opzichte van Curaçao, de grote broer in de kolonie. De Arubaanse eigenheid heeft nooit erg tot ontwikkeling kunnen komen. De nationalistische beweging is eigenlijk de eerste beweging waarin je ziet dat Arubanen het heft in eigen handen nemen. In de emancipatiegeschiedenis zet de Separacionbeweging zich dan ook af tegen de stadsfamilies en Curaçao, ik kan het wel begrijpen.

De districtgroepen op Aruba hadden dezelfde achtergrond als de zwarte emancipatiebeweging van Banda'bou op Curaçao. Maar op Curaçao werd de beweging van FOL, van Frank Martinus Arion makkelijker begrepen omdat het een afro-Caribische beweging was die samenviel met de zwarte emancipatie onder leiding van door Martin Luther King. De districten op Aruba ken je nergens anders en die moeten dus apart bestudeerd worden. Dat is wat Leontien en ik hebben willen doen. Als wetenschapper moet je proberen deze tendensen te begrijpen en te plaatsen in hun tijd."

In een bredere context ziet Alofs in de naaste toekomst voor de wetenschap een maatschappelijke sleutelrol weggelegd. "Het is mijn overtuiging dat een samenleving als Aruba wetenschappelijk voeding nodig heeft. De wetenschap kan iets heel emancipatorisch in zich hebben. Het liefst zou ik zien dat zoveel mogelijk Arubanen de wetenschap bedrijven. Ik denk dat een samenleving als Aruba een eigen geschiedbeeld moet opbouwen. Ik wil samen met andere wetenschappers Aruba een spiegel voorhouden, zo van 'dit is een manier om naar jezelf te kijken'. Daar mogen mensen een ander zelfbeeld op baseren, natuurlijk. Een boek als Ken ta Arubiano is zo'n wetenschappelijke spiegel. Het is een manier om bij te dragen aan de vraag 'hoe zijn we geworden zoals we zijn'."